

JAARVERSLAG 2012

KENNISPLATFORM ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN EN GEZONDHEID

RELEVANT EN TRANSPARANT

Een verslag van de maatschappelijke rol
en de belangrijkste processen

Kennisplatform

ElektroMagnetische Velden

RIVM | TNO | KEMA
AGENTSCHAP TELECOM | DE GGD'EN
ZONMW

Jaarverslag 2012

KENNISPLATFORM

ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN EN GEZONDHEID

RELEVANT EN TRANSPARANT
Een verslag van de maatschappelijke rol
en de belangrijkste processen

INHOUDSOPGAVE

3

1.0 INLEIDING DOOR MR. DR. A.G.J.M. ROMBOUTS	7
2.0 HET KENNISPLATFORM, DUIDELIJKHEID OVER ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN	11
2.1 Vragen die leven serieus nemen	11
2.2 Begrijpelijke informatie	12
2.3 Samenwerken en kennis bundelen	12
2.4 Voor een helder maatschappelijk debat	13
2.5 Eén boodschap van elk loket	13
2.6 Scheiding van verantwoordelijkheden	13
2.7 Omgaan met nieuwe ontwikkelingen	14
2.8 Nieuwe stroom van kennis uit onderzoek	14
3.0 ACTIVITEITEN 2012	17
3.1 Gesprek met de maatschappij	17
3.2 Kennisberichten	20
3.3 Eerste indrukken en nieuwsberichten	21
4.0 KENNISPLATFORM EMV – ONDERDELEN	25
4.1 Communicatieforum	25
4.2 Wetenschapsforum	26
4.3 Bestuur	27
4.4 Platformbureau	27
4.5 Samenwerking via de Elektronische werkomgeving	28

BIJLAGE 1	
PUBLICATIES KENNISPLATFORM IN 2012	31
BIJLAGE 2	
OVERZICHT BESTUURSLEDEN IN 2012	32
BIJLAGE 3	
FINANCIEEL OVERZICHT OVER VERSLAGPERIODE	33
BIJLAGE 4	
ORGANISATIES KLANKBORDGROEP EMV UITGENODIGD IN 2012	34

1.0 INLEIDING DOOR

7

MR. DR. A.G.J.M. ROMBOUITS

In het jaar 2012 heeft het Kennisplatform intensief het maatschappelijk debat gevoerd. Allereerst tijdens de bijeenkomsten van de Klankbordgroep, maar ook met afzonderlijke leden van de Klankbordgroep in de afronding van het herschrijven en uitbrengen van het Kennisbericht Elektrogevoeligheid. Na het uitbrengen van het Kennisbericht heeft het Kennisplatform een aantal elektrogevoelige mensen bezocht. Naar aanleiding van de Klankbordgroepbijeenkomst van 15 maart 2012 is er een bijeenkomst 'Onderzoeker - maatschappij' georganiseerd. Hierbij is zowel van de zijde van de wetenschappers als van de zijde van de maatschappelijke organisaties inzicht gegeven in elkaars motivatie en beweegredenen. Ook hebben de wetenschappers toelichting gegeven op hun werkwijze en de (on)mogelijkheden van wetenschappelijk onderzoek. De bijeenkomst heeft geleid tot afspraken over respectvolle bejegening ondanks de verschillen van inzicht die er zijn. Tijdens de Klankbordgroepbijeenkomst in het najaar van 2012 is uitgebreid stilgestaan bij EMV en voorzorg. Dit heeft ertoe geleid dat het Kennisplatform en de Klankbordgroeporganisaties hebben vastgesteld dat overheid, wetenschap, industrie en consument ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid actie kunnen ondernemen om, ondanks de wetenschappelijke onduidelijkheid die er is rondom EMV, de samenleving te informeren over EMV en mensen te ondersteunen bij het maken van keuzen.

De Denkgroep Hulp bij Elektrogevoeligheid heeft geleid tot het onderzoeksproject 'Ontwikkelen van een diagnose tool voor elektrogevoeligheid' dat is gehonoreerd binnen het ZonMw onderzoeksprogramma Elektromagnetische Velden en Gezondheid. In 2012 is naar aanleiding van een bijeenkomst 'Technische mogelijkheden om EMV blootstelling in en om het huis te verminderen' besloten te werken aan een lijst met maatregelen die mensen kunnen nemen als zij de blootstelling aan EMV in en om het huis willen verminderen. De Denkgroep gaat deze via het Kennisplatform uitgeven en verwacht deze lijst in 2013 af te ronden.

Het bestuur heeft in 2012 overleg gevoerd over het verzoek vanuit het Rijk om te verkennen of het model van het Kennisplatform ook succesvol op andere terreinen kan worden ingezet en hoe dat te organiseren. De conclusie is dat het model mogelijk voor andere onderwerpen gebruikt kan worden, maar dat om dit meer handen en voeten te geven er een praktijkcasus uitgewerkt moet worden. Ook heeft het bestuur gewerkt aan een verkenning voor mogelijke financiering na 2014 anders dan vanuit de rijksoverheid.

Als voorzitter van het Kennisplatform Elektromagnetische Velden kijk ik terug op een vruchtbaar 2012, waarin wederom intensief is samengewerkt en waarin weer concrete vooruitgang is geboekt door de intensieve dialoog met de maatschappij. Dit alles mogelijk gemaakt door de inzet van de organisaties aangesloten bij het Kennisplatform en de maatschappelijke belangenorganisaties uit de Klankbordgroep.

mr. dr. A.G.J.M. Rombouts
Voorzitter Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

2.0 HET KENNISPLATFORM, DUIDELIJK OVER ELEKTRO- MAGNETISCHE VELDEN

11

Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid geeft bij vragen of zorgen in de samenleving snel duidelijkheid over mogelijke gezondheidseffecten van elektromagnetische velden. Door betrokkenheid van diverse maatschappelijke organisaties weet het Kennisplatform wat er onder de bevolking leeft en kan het platform – met respect voor gevoeligheden – wetenschappelijke kennis begrijpelijk presenteren. Daarmee zorgt het Kennisplatform EMV voor helderheid in het maatschappelijk debat. De aanpassing van de infrastructuur voor elektriciteitstransport, vanwege de verduurzaming en de toename aan elektriciteitsgebruik, en voor nieuwe draadloze communicatietoepassingen hebben invloed op hoe we als maatschappij omgaan met elektromagnetische velden. Het is en blijft belangrijk burgers adequaat en juist te informeren over de mogelijke effecten daarvan.

2.1 Vragen die leven serieus nemen

Vragen vanuit de samenleving bepalen de activiteiten van het Kennisplatform. De Klankbordgroep van het Kennisplatform EMV biedt maatschappelijke groeperingen en belangenvertegenwoordigers de mogelijkheid hun zorgen en vragen over elektromagnetische velden uit te spreken. Hierdoor weet het Kennisplatform wat er in de samenleving speelt

en kan het Kennisplatform bijdragen aan een helder maatschappelijk debat over de meest relevante onderwerpen. Zo is bijvoorbeeld naar aanleiding van de gesprekken met de Klankbordgroep een denkgroep ingesteld die in beeld brengt hoe de hulp aan elektrogevoeligen kan worden verbeterd. Het maatschappelijke signaal was dat de reguliere zorg niet aansluit op de ervaringen en behoeften van elektrogevoeligen. De Klankbordgroep wordt daarnaast ook gevraagd om te reageren op kennisberichten. Het Kennisplatform kan ook bijdragen aan het ondersteunen van burgers bij het zelf maken van keuzen, bijvoorbeeld over het al dan niet nemen van voorzorgsmaatregelen.

2.2 Begrijpelijke informatie

Iedereen in Nederland heeft recht op begrijpelijke informatie, zeker als het gaat om de eigen gezondheid en die van hun kinderen.

Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid helpt burgers en werknemers wetenschappelijk onderzoek over de relatie tussen elektromagnetische velden en gezondheid te begrijpen en op waarde te schatten. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om onderzoek naar draadloze communicatie, MRI-scanners, hoogspanningslijnen, elektrische apparaten, UMTS-masten en radarinstallaties. Het Kennisplatform realiseert zich dat er altijd vragen over mogelijke gezondheidseffecten blijven bestaan, zeker met de technische ontwikkelingen en toename van mobiele communicatie. Vanuit dat perspectief biedt het Kennisplatform ook informatie die mensen desgewenst kunnen gebruiken voor beschermende maatregelen. Een voorbeeld daarvan is het bericht over de mogelijkheden om blootstelling aan EMV te verlagen door mobiele telefoons anders te gebruiken.

2.3 Samenwerken en kennis bundelen

Het Kennisplatform EMV brengt betrokkenen samen.

Binnen het Kennisplatform EMV bundelen het RIVM, TNO, DNV-KEMA, het Agentschap Telecom, de GGD'en en ZonMw hun kennis. Zij treden gezamenlijk naar buiten met begrijpelijke informatie over elektromagnetische velden en gezondheid. Het Kennisplatform betreft ministeries, Klankbordgroeporganisaties en de Gezondheidsraad bij de activiteiten. De Gezondheidsraad kan ook benaderd worden door het Kennisplatform voor het geven van advies.

2.4 Voor een helder maatschappelijk debat

Begrijpelijke informatie bevordert een helder debat in pers en samenleving.

Informatie uit onderzoek of op internet is vaak ingewikkeld en het is voor leken moeilijk om de kwaliteit en betrouwbaarheid van deze informatie te beoordelen. Ook voor professionals is het soms lastig feit en fictie van elkaar te onderscheiden. Dat leidde voorheen soms tot verschillende – en tegenstrijdige – boodschappen van diverse instituten, ministeries en andere overheidsorganen. De pers mat deze verschillen regelmatig breed uit, waardoor er onduidelijkheid en ogenschijnlijke tegenstellingen ontstonden. Dat leidde tot nieuwe vragen en zorgen onder de bevolking. Het Kennisplatform EMV biedt dan snel duidelijkheid. Het platform bundelt informatie uit onderzoek, beoordeelt dit onderzoek op haar wetenschappelijke waarde en geeft snel en in begrijpelijke taal duidelijkheid over de praktische betekenis ervan. Het Kennisplatform EMV zorgt voor structuur en helderheid in het maatschappelijke debat door met respect voor gevoeligheden in de samenleving wetenschappelijk onderbouwde kennis begrijpelijk te presenteren. Zodra maatschappelijke vragen niet kunnen worden beantwoord op basis van de beschikbare informatie wordt dit gemeld aan ZonMw waardoor nagegaan kan worden of de vraag in het onderzoeksprogramma meegenomen kan worden. De informatie van het Kennisplatform is via de website voor iedereen beschikbaar.

2.5 Eén boodschap van elk loket

Mensen krijgen bij elk loket hetzelfde wetenschappelijk verantwoorde antwoord.

Door de samenwerking tussen de kennisinstituten TNO, DNV-KEMA en RIVM en de eerstelijnsorganisaties zoals de GGD'en en Agentschap Telecom is het Kennisplatform in staat de meest recente kennis aan te wenden om vragen die in de maatschappij spelen te beantwoorden. Daardoor krijgt iedere burger of persvertegenwoordiger, ongeacht bij welk loket hij of zij aanklopt, antwoord op basis van de laatste stand in wetenschap en techniek.

2.6 Scheiding van verantwoordelijkheden

Door verantwoordelijkheden te scheiden wordt de discussie over feit en fictie binnen het domein van het Kennisplatform gevoerd en kunnen overheden beleid op basis van heldere informatie ontwikkelen.

14

Het Kennisplatform produceert kennis over wetenschappelijk onderzoek. Kennis en ervaring worden gebundeld met respect voor bestaande taken en verantwoordelijkheden van zowel de samenwerkende organisaties als de ministeries en de Gezondheidsraad. Waar nodig wordt de Gezondheidsraad verzocht om advies. Ministeries en andere overheidsorganen kunnen de kennis van het platform gebruiken voor beleidsontwikkeling. Het verheldert de discussies en verlicht de lasten van overheidsinstanties. Door het zelfstandige kennisbeheer en de communicatie heeft de overheid de keuze van de te behandelen kennisvragen bij het platform neergelegd. Hierdoor ontbreekt de schijn van sturing door vooringenomenheid van de overheid. Daarmee is het platform hét voorbeeld van hoe de overheid kennisoverdracht aan burgers en werknemers kan organiseren.

2.7 Omgaan met nieuwe ontwikkelingen

Om de impact van technologische innovaties goed te kunnen beoordelen is het belangrijk dat iedereen beschikt over heldere en begrijpelijke informatie over eventuele gezondheidseffecten van elektromagnetische velden.

In de nabije toekomst krijgen burgers steeds vaker te maken met elektromagnetische velden, zowel in het privéleven als in werksituaties. Nieuwe toepassingen en apparatuur leiden daartoe, zoals het op afstand bedienen of aflezen van apparatuur thuis, het draadloos ontsluiten van patiëntendossiers, het gebruik van een nieuwe generatie MRI apparaten in ziekenhuizen of het verder toenemende gebruik van elektronica en stoorzenders bij defensie. Bovendien zal door de verduurzaming van de samenleving het aandeel elektriciteit binnen de totale energievoorziening fors groeien, waardoor energietransport via hoogspanningslijnen toeneemt. De inzet van het Kennisplatform maakt een maatschappelijke afweging van deze ontwikkelingen beter mogelijk.

2.8 Nieuwe stroom van kennis uit onderzoek

De toename in de stroom van onderzoeksresultaten zal de komende jaren extra inspanning van het Kennisplatform vragen.

Veel landen doen momenteel onderzoek naar elektromagnetische velden en gezondheid. In Nederland loopt bij ZonMw een belangrijk onderzoeksprogramma hiernaar. In 2012 zijn de onderzoeksresultaten

van drie grote projecten en tien kleinere internationale projecten uit het programma beschikbaar gekomen waarvan een deel besproken is tijdens de bijeenkomsten van de Klankbordgroep EMV. Vanuit de samenleving bestaat grote belangstelling voor de uitkomsten van dit onderzoek. Begrijpelijke uitleg, duiding en toelichting door het Kennisplatform draagt bij aan een heldere discussie over deze onderzoeksresultaten. ZonMw heeft van de resultaten publiekssamenvattingen uitgebracht die ook zijn gedeeld met de Klankbordgroep. In 2012 is, in aansluiting op de resultaten van de Denkgroep Hulp bij Elektrogevoeligheid, één nieuw project gehonoreerd: 'Ontwikkelen van een diagnosetool voor elektrogevoeligheid'. Ook hiervan is een publieksbeschrijving uitgebracht.

15

3.0 ACTIVITEITEN 2012

17

In 2012 is een verdere verschuiving in de activiteiten opgetreden zoals die zich ook al vorig jaar aftekende. Het accent is verder verschoven naar de maatschappelijke gesprekken over de eerder opgestelde of uitgebrachte berichten. De activiteiten van het Kennisplatform zijn te verdelen in het duiden van kennis en het bevorderen van het maatschappelijke gesprek over elektromagnetische velden, de toepassingen waarbij ze voorkomen en de gezondheidsbetekenis. Het opstellen van inhoudelijk goed onderbouwde kennisberichten vormt daarbij een noodzakelijke basis voor een constructief maatschappelijk gesprek. De uiteindelijke berichten vormen door de beschrijving van de maatschappelijke context een resultaat en verslag van deze maatschappelijke gesprekken. De berichten geven zicht op de verschillende maatschappelijke en wetenschappelijke gezichtspunten, en verduidelijken de handelingsperspectieven.

3.1 Gesprek met de maatschappij

Klankbordgroep Elektromagnetische Velden en Gezondheid

De Klankbordgroep EMV bestaat uit landelijke maatschappelijke organisaties die opkomen voor specifieke belangen van bijvoorbeeld burgers, bedrijven, werknemers, werkgevers en overheid, maar geen onderdeel uitmaken van het Kennisplatform EMV. In het bijzonder nodigt het Kennisplatform organisaties uit die te maken hebben met de gezondheidsaspecten van elektromagnetische velden (zie bijlage 4). In 2012 zijn 28 maatschappelijke belangenorganisaties

18 uitgenodigd om samen te praten over elektromagnetische velden, onderzoek en de daarmee samenhangende maatschappelijke vragen en zorgen. De Klankbordgroep EMV is opgericht om te kunnen signaleren welke vragen er spelen in de maatschappij en de producten van het Kennisplatform te toetsen aan deze vraag. In 2012 is er veel aandacht besteed aan de dialoog tussen de maatschappij en het Kennisplatform. De Klankbordgroep vervult hierbij een belangrijke rol. Mede hierom heeft het bestuur eind 2010 aan de minister voorgesteld de positie van de Klankbordgroep te versterken door de expliciete beschrijving van haar positie in het Instellingsbesluit van het Kennisplatform. In lijn met dat verzoek heeft het bestuur besloten de Klankbordgroep de mogelijkheid te geven te reageren op concept kennisberichten van het Kennisplatform. In 2011 is hiermee gestart in de vorm van gesprekken met leden van de Klankbordgroep over de in 2012 uitgebrachte Kennisberichten 'Elektrogevoeligheid' en 'Elektromagnetische velden op het werk'.

Denkgroep (Hulp bij) Elektrogevoeligheid

Uit de (tijdelijke) Denkgroep Elektrogevoeligheid en onderzoek is de Denkgroep Hulp bij Elektrogevoeligheid voortgekomen. In de Denkgroep Elektrogevoeligheid hebben mensen die klachten ervaren, hulpverleners en wetenschappers zich samen tijdens meerdere bijeenkomsten gebogen over de vraag welke hulp en kennis mensen wensen die gezondheidsklachten ervaren nabij bronnen van elektromagnetische velden. Een van de resultaten van de Denkgroep is een gezamenlijk opgestelde oproep voor onderzoeksvorstellen naar elektrogevoeligheid. In 2012 is hier vanuit het ZonMw programma Elektromagnetische Velden en Gezondheid het onderzoeksproject 'Ontwikkelen van een diagnostool voor elektrogevoeligheid' gehonoreerd.

In 2012 heeft de Denkgroep Hulp bij Elektrogevoeligheid een bijeenkomst gehouden waarbij de technische mogelijkheden om EMV blootstelling in en om het huis te verminderen centraal stond. Er is besloten een lijst op te stellen met maatregelen die mensen zelf kunnen nemen als zij de blootstelling aan EMV in en om het huis willen verminderen. De Denkgroep gaat in 2013 verder hiermee en verwacht deze lijst dan af te ronden en via het Kennisplatform uit te geven.

Vragen over hoogspanningslijnen

19 Het Kennisplatform heeft op verzoek van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu met ingang van 1 januari 2011 de vragenfunctie van het 'steunpunt Hoogspanningslijnen' zoveel mogelijk overgenomen. Het Steunpunt was opgericht om gemeenten te ondersteunen bij vragen die ontstonden door het advies van het ministerie ten aanzien van hoogspanningslijnen. Het Steunpunt was een tijdelijk project dat eind 2010 is beëindigd. Gemeenten kunnen sinds 2011 op de website van het Kennisplatform terecht voor informatie. Met specifieke vragen waarvoor de informatie op de website niet toereikend is, kunnen gemeenten telefonisch of via mail contact opnemen met het Kennisplatform. In 2012 is vanuit het Kennisplatformbureau ongeveer tachtig uur besteed aan het beantwoorden van specifieke vragen per telefoon en mail van gemeenten over hoogspanningslijnen.

Overige maatschappelijke activiteiten

Op 1 juni 2012 was er de uitzending van Zembla met de titel 'Ziek van je mobieltje'. Het Kennisplatform was vooraf gevraagd mee te werken aan deze uitzending en heeft besloten dat te doen. De voorzitter van het Wetenschapsforum, prof. dr. ir. Lebret, is geïnterviewd door Zembla. Het Kennisplatform heeft op de dag van de uitzending de Eerste indruk 'Kinderen en mobiel bellen' uitgebracht evenals de publicatie van videoberichten op de website van het Kennisplatform over mobiel bellen. Omdat Zembla niet volledig was in haar informatie over mobiel bellen en de mogelijke gezondheidseffecten heeft het Kennisplatform tijdens en enkele uren na de uitzending via twitter @KennisEMV mensen de weg gewezen naar de volledige informatie op de website van het Kennisplatform. Ook is er kort na de uitzending een nieuwsbericht uitgegaan waarin mensen zijn gewezen op de eenzijdigheid van de Zembla-informatie en de verwijzing naar de volledige informatie op de website van het Kennisplatform.

Het Kennisplatform heeft gesprekken gevoerd met een aantal elektrogevoeligen naar aanleiding van het uitbrengen van het Kennisbericht Elektrogevoeligheid. Deze gesprekken zijn zeer waardevol voor het krijgen van meer inzicht in de omstandigheden en achtergronden van

elektrogevoelige mensen. Het Kennisplatform benut de informatie voor het verder vormgeven van hulp aan elektrogevoeligen.

3.2 Kennisberichten

Het Kennisplatform heeft in 2012 na de eerdere consultatie van de klankbordgroep berichten afgerond en uitgebracht over:

- Elektrogevoeligheid
- Elektromagnetische velden op het werk

Daarnaast zijn twee concept kennisberichten over 'Mobiele Communicatie en Gezondheid' en 'Maatschappelijke zorgen over kinderen en mobiele communicatie' opgesteld en voor commentaar voorgelegd aan de klankbordgroep en wetenschappers van organisaties buiten het Kennisplatform.

Op het Kennisbericht 'Elektrogevoeligheid' zijn veel reacties gekomen uit de Klankbordgroep. Tijdens een gezamenlijke bijeenkomst van Klankbordgroep-vertegenwoordigers, Kennisplatform-deskundigen en overige wetenschappers in 2011 zijn deze reacties besproken en is besloten het Kennisbericht te herschrijven met extra aandacht voor de verschillende maatschappelijke standpunten over elektrogevoeligheid en handelingsperspectieven voor wie zelf de blootstelling aan EMV wil beperken. Het herschreven Kennisbericht 'Elektrogevoeligheid' is evenals het Kennisbericht 'Elektromagnetische velden op het werk' in de tweede helft van 2011 voorgelegd en besproken met de Klankbordgroep. De opmerkingen zijn verwerkt en nadat beide berichten voor een laatste consultatie aan het Wetenschapsforum en het Communicatieforum zijn voorgelegd, zijn ze in de eerste helft van 2012 vastgesteld en uitgebracht. Voor de media is in een artikel het kennisbericht samengevat, waarbij gelet op de onzekerheid met betrekking tot de gezondheidsklachten de hulpbehoefte en beleving van de patiënt is beschreven en het dilemma van de arts is weergegeven. Dat kennisbericht heeft een vervolg gekregen in de Denkgroep Hulp bij elektrogevoeligheid. In deze Denkgroep wordt besproken hoe gelet op de kennis en onzekerheden voor elektrogevoeligen en artsen de hulp kan worden verbeterd.

In 2012 zijn ook de bewerkte Kennisberichten 'Mobiele Communicatie en Gezondheid' en 'Kinderen en mobiele communicatie' voor commentaar voorgelegd aan de Klankbordgroep en externe wetenschappers. De reacties daarop zijn verwerkt, waarna de berichten in 2013 na een laatste consultatieronde van het Wetenschapsforum en het Communicatieforum worden uitgebracht.

3.3 Eerste indrukken en Nieuwsberichten

Voorlichting valt en staat bij snelle en accurate informatievoorziening. Het Kennisplatform heeft in 2012 door middel van verspreiding van in totaal zeven Eerste indrukken en Nieuwsberichten gezorgd voor snelle informatie voor de professionals. Ze hebben daarmee ook een belangrijke rol bij het inhoudelijk actueel houden van de uitgebrachte kennisberichten over onderwerpen. Overigens zijn er meer Eerste indrukken in concept opgesteld, maar is tijdens de nadere bestudering van de onderliggende artikelen alsnog geconstateerd dat de inhoud geen aanleiding gaf om daar breder maatschappelijk de aandacht voor te vragen. Deze berichten zijn in concept wel binnen de deelnemende organisaties verspreid. Hierdoor hebben zij snel een toelichting gekregen op de wetenschappelijke, technische en maatschappelijke achtergronden van wetenschappelijke publicaties en overige berichten in de media. De meest in het oog springende Eerste indrukken die zijn uitgebracht:

- Kinderen en mobiel bellen;
- Fins onderzoek naar pacemakers bij hoogspanningslijnen: verstoring kan, maar kans is klein;
- Gedragveranderingen in nakomelingen van zwangere muizen blootgesteld aan velden van mobiele telefoons;
- Evenwicht en reactievermogen tijdelijk beïnvloed bij bewegen nabij MRI-scanner.

De uitgebrachte Eerste Indrukken worden sinds 2010 ook extern via de website van het Kennisplatform verspreid. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de publicaties van het Kennisplatform in 2012, waarin ook de Eerste indrukken staan vermeld.

Kennisbericht of Eerste indruk?

Kennisbericht

In kennisberichten wordt ingegaan op bepaalde onderwerpen. Daarvoor wordt de beschikbare wetenschappelijke literatuur bestudeerd en in samenhang verduidelijkt voor de Nederlandse situatie. Het gaat daarbij om complexe en soms controversiële onderwerpen zoals kinderleukemie in de buurt van hoogspanningslijnen. Dit soort berichten vragen een grote nauwkeurigheid en zijn complex om samen te stellen. Dit heeft vanzelfsprekend zijn weerslag op de snelheid van het verschijnen ervan.

Eerste indruk

Eerste indrukken zijn snelle eerste duidingen door het Kennisplatform van wetenschappelijke publicaties en media-aandacht die op korte termijn, bij voorkeur dezelfde dag, uitgebracht worden. Daarbij wordt aangegeven of de publicatie aanleiding zou kunnen vormen voor het wijzigen van conclusies zoals eerder beschreven in kennisberichten. Als daar aanleiding voor is, wordt de Eerste indruk uitgewerkt in een uitgebreider Memo of Kennisbericht. Kennisberichten worden op deze manier actueel gehouden.

4.0 KENNISPLATFORM EMV

25

ONDERDELEN

4.1 Communicatieforum

In het Communicatieforum zitten vertegenwoordigers van alle deelnemende organisaties, van sommige organisaties zijn er meerdere personen betrokken vanwege de verschillende expertises. Voorzitter van het forum is dr. F. (Fred) Woudenberg, werkzaam bij de GGD Amsterdam. Het Communicatieforum heeft binnen het Kennisplatform een centrale rol bij de signalering van maatschappelijke vragen die zwaar wegen bij het bepalen van onderwerpen voor publicaties en activiteiten. De leden van het Communicatieforum functioneren als linking pin tussen het platform en de deelnemende organisaties en vormen een belangrijk klankbord bij de totstandkoming van de communicatiewijze van het Kennisplatform. In 2012 heeft het Communicatieforum zich gericht op de communicatieve voorbereiding van de kennisberichten 'Elektrogevoeligheid' en 'Elektromagnetische velden op het Werk', het bericht 'Mobiel bellen en kanker' en de mogelijkheden om sociale media in te zetten voor de communicatieactiviteiten van het Kennisplatform. De vragen en zorgen zoals die in reactie op mediaberichten worden verwoord op bijvoorbeeld Twitter worden door het Kennisplatform gebruikt bij het opstellen van de berichten.

Naast de bovengenoemde activiteiten, heeft het Communicatieforum in 2012 onder andere de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Begeleiden van het uitbrengen van berichten;
- Q&A's en het verzamelen en bespreken van reacties van deelnemende organisaties en het publiek op berichten;
- Deelnemen aan radio-interviews;
- Ondersteuning van organisaties;
- Deelnemen aan gesprekken met maatschappelijke organisaties;
- Figureren in videoberichten die op de website zijn gepubliceerd;
- Voorbereiden van de bijeenkomsten van de Klankbordgroep.

4.2 Wetenschapsforum

Het Wetenschapsforum is het wetenschappelijk geweten van het Kennisplatform. Het zorgt voor de inhoudelijke kennis en houdt de stand van de wetenschap bij. Daarbij wordt speciaal gelet op de relevantie voor de Nederlandse situatie en wordt aangesloten bij vraagstukken over mogelijk handelingsperspectief. Voorzitter van het forum is prof. dr. ir. E. (Erik) Leuret, werkzaam bij het RIVM en deeltijd hoogleraar bij het Institute of Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht. De afzonderlijke leden, elk vertegenwoordiger van hun eigen organisatie, zorgen ervoor dat de inhoudelijke kennis van de organisaties binnen de producten van het Kennisplatform gedeeld worden. Hoewel de Gezondheidsraad geen deelnemer is aan het Kennisplatform, is de Commissie Elektromagnetische Velden van de Gezondheidsraad als adviseur betrokken bij het Wetenschapsforum. Deze Commissie is ervaren in het beoordelen van wetenschappelijke EMV informatie. Het Kennisplatform overlegt waar het voor de goede en volledige maatschappelijke duiding nodig is met de Gezondheidsraad. Het platform kan daarbij in reactie op nieuwe informatie of wetenschappelijke vragen verzoeken om duiding, advies of nadere toelichting. Het Wetenschapsforum heeft zich in 2012 beziggehouden met de inhoud van Kennisberichten en Eerste indrukken. Daarnaast geeft het Wetenschapsforum input voor vragen die gesteld worden vanuit deelnemende organisaties. In het Wetenschapsforum zijn alle deelnemende

organisaties vertegenwoordigd. In het bijzonder heeft het Wetenschapsforum zich bezig gehouden met de wetenschappelijke onzekerheden en de vraag hoe deze onzekerheden tot uitdrukking kunnen worden gebracht in de Kennisplatformberichten.

4.3 Bestuur

Het bestuur van het Kennisplatform bestaat uit bestuursleden van deelnemende organisaties, waardoor tijdens de bijeenkomsten draagkrachtige afspraken kunnen worden gemaakt. De bestuursleden zijn benoemd door de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. De voorzitter van het Kennisplatform is mr. dr. A.G.J.M. Rombouts, burgemeester van 's-Hertogenbosch. Een overzicht van de bestuursleden is opgenomen in bijlage 2. Het bestuur heeft in 2012 overleg gevoerd over het verzoek vanuit de rijksoverheid om te verkennen of het model van het Kennisplatform ook succesvol op andere terreinen kan worden ingezet en hoe dat te organiseren. De conclusie is dat het model mogelijk voor andere onderwerpen gebruikt kan worden, maar dat het voor het antwoord op de hoe-vraag een praktijkcasus uitgewerkt moet worden. Ook heeft het bestuur gewerkt aan een verkenning voor mogelijke financiering na 2014 anders dan vanuit de rijksoverheid. Naast de periodieke overleggen is het bestuur aanwezig geweest bij de twee bijeenkomsten van de Klankbordgroep in 2012. Het bestuur heeft geïnvesteerd in een open dialoog binnen het Kennisplatform, met Klankbordgroeporganisaties en met de Gezondheidsraad om de betrokken organisaties verder samen te binden en de beschikbare wetenschappelijke informatie maatschappelijk te verduidelijken.

4.4 Platformbureau

Het Platformbureau is gehuisvest bij het RIVM te Bilthoven en is inhoudelijk verantwoordelijk verschuldigd aan het bestuur van het Kennisplatform. Het bureau bestaat uit enerzijds structurele capaciteit die gehuisvest is bij het RIVM en anderzijds uit ondersteunende experts die werkzaam zijn bij de aan het Kennisplatform deelnemende instellingen. Het bureau staat onder leiding van de algemeen secretaris ir. R.M. (Ronald) van der Graaf. Het bureau heeft afspraken gemaakt met de deelnemende organisaties over de ondersteuning bij en het

voorbereiden van de eerste indrukken, kennisberichten en het beantwoorden van toonbankvragen. Daarbij zijn ook afspraken gemaakt over de vergoeding van de organisaties voor activiteiten die verder gaan dan de activiteiten die zij al uitvoeren ter invulling van de eigen taak. In bijlage 3 is de vastgestelde en gerealiseerde begroting te vinden. Om het Kennisplatform te helpen haar doelen te bereiken heeft het Platformbureau drie belangrijke taken:

- Het bestuur en de fora ondersteunen. Hierbij valt te denken aan onder andere het organiseren van de vergaderingen en het zorgen van verslaglegging hiervan, de communicatie tussen de verschillende groepen van het Kennisplatform en het (laten) beantwoorden van vragen die binnenkomen via de verschillende deelnemende organisaties.
- Het organiseren van de Klankbordgroepbijeenkomsten. Er wordt naar gestreefd om de Klankbordgroep om de zes maanden bijeen te laten komen. Om de agenda te bepalen voor de bijeenkomsten wordt getracht iedere organisatie die deel uitmaakt van de Klankbordgroep persoonlijk te spreken. Op basis hiervan wordt vastgesteld welke vragen die in de maatschappij spelen prioriteit krijgen op de Klankbordgroepbijeenkomst, de daaraan verbonden activiteiten zoals de denkgroepen of bij het schrijven van kennisberichten.
- Het platformbureau is het contactpunt voor media die vragen hebben over EMV of over verschenen kennisberichten over EMV. In de verslagperiode zijn ca. vijftig gesprekken gevoerd met landelijke en regionale media. Dat heeft geleid tot ca. tien radio- en televisie-interviews en direct en indirect tot tientallen verduidelijkende artikelen in dagbladen en vaktijdschriften.

4.5 Samenwerking via de elektronische werkomgeving

Via de elektronische werkomgeving is het mogelijk om documenten uit te wisselen, discussies te starten en vergaderruimtes te creëren en een gezamenlijk e-mail systeem te gebruiken. Met wisselende medewerkers van verschillende organisaties die op verschillende plekken in het land zijn gehuisvest, kan op deze manier worden

samengewerkt aan dezelfde documenten. Omdat e-mail en documenten op alle plaatsen beschikbaar zijn en centraal worden ondersteund, is het op deze manier ook mogelijk om met één gezocht naar buiten te treden. De kwaliteit van service is daardoor niet afhankelijk van de locatie van de medewerkers.

Eind 2011 is overgeschakeld naar een in dat jaar technisch beschikbaar gekomen infrastructuur, waardoor de elektronische samenwerking minder kost.

BIJLAGE 1

KENNISPLATFORM NIEUWSBERICHTEN EN EERSTE INDRUKKEN

Datum document	Type	Titel / Beschrijving
13-02-2012	Kennisbericht	Elektromagnetische velden op het werk
23-03-2012	Eerste Indruk	Gedragveranderingen in nakomelingen van zwangere muizen blootgesteld aan velden van mobiele telefoons
19-04-2012	Kennisbericht	Elektrogevoeligheid
01-06-2012	Eerste Indruk	Kinderen en mobiel bellen
01-06-2012	Videobericht	Kennispalet videoberichten: <ul style="list-style-type: none">– Het Kennisplatform EMV– Voorzorg– Adviesorganisaties
01-06-2012	Videobericht	Mobiel bellen: <ul style="list-style-type: none">– Wetenschap over hersentumoren– Gebruik en blootstelling aan zendsignalen– Wat kan ik doen, anders omgaan met de telefoon
04-06-2012	Nieuwsbericht	Mobiel bellen en kanker
09-07-2012	Knowledge Note	Electrosensitivity
12-07-2012	Eerste Indruk	Fins onderzoek naar pacemakers bij hoogspanningslijnen: verstoring kan, maar kans is klein
30-07-2012	Verslag	Verslag 7e bijeenkomst Klankbordgroep, 15 maart 2012
03-08-2012	Knowledge Note	An electrosensitive is looking for help. A public's summary of the knowledge note Electrosensitivity
21-08-2012	Eerste Indruk	Cochleair implantaten die voldoen aan Europese norm fungeren normaal nabij hoogspanningslijnen
21-09-2012	Eerste indruk	Evenwicht en reactievermogen tijdelijk beïnvloed bij bewegen nabij MRI-scanner
28-11-2012	Eerste Indruk	Apparaten die op afroep aangeven waar iemand zich bevindt kunnen veilig worden gebruikt
03-08-2012	Knowledge Note	An electrosensitive is looking for help. A public's summary of the knowledge note Electrosensitivity

BIJLAGE 2

OVERZICHT BESTUURSLEDEN IN 2012

Voorzitter	
mr. dr. A.G.J.M. Rombouts	
Deelnemer	Bestuurslid
Agentschap Telecom	mr.drs. P.A. Spijkerman (plv. mr. J.N. Houdijk)
GGD Nederland, vereniging voor GGD'en	dr. L.F.L. de Vries (plv. J.D. van Luijpen)
DNV-KEMA	ir. Th. Aarten (plv. ir. J.P. Fontijne / ing. B. Verhoeven)
RIVM	dr. M.T.M. van Raaij (plv. ir. J.J.G. Kliest)
TNO	ir. B. Dunnebier PDEng. (plv. prof. dr. ir. E. Fledderus)
ZonMw	H.J. Smid (plv. dr. ir. J.O. de Boer)

BIJLAGE 3

FINANCIËEL OVERZICHT OVER VERSLAGPERIODE

Kennisplatform Elektromagnetische Velden Budget en Realisatie 2012

Jaarplan deel	Budget	Realisatie	% uitputting t.o.v. budget
Bureau			
– Capaciteit en Huisvesting	203.000	200.000	99
– Materiële kosten Bureau	15.000	19.500	130
Ondersteuning Communicatieforum	95.000	88.000	92
Ondersteuning Wetenschapsforum	55.000	47.000	85
Vacatiegelden plus onkosten voorzitter	23.000	23.000	100
Organisatiekosten Klankbordgroep EMV, conferenties, vergaderingen, publicaties	25.000	20.000	80
Reisbudget	0	0	0
Basisregel deelname aan kennisplatform- activiteiten – toonbankvragen – beoordeling publicaties	204.000	195.000	96
Additioneel Rijkswaterstaat	7.000		
Elektronische Werkomgeving	5.000	9.263	185
Totaal	625.000	601.763	96

Uitgenodigde Klankbordgroep deelnemers

- Algemene Christelijke Organisatie van Militairen – ACOM
- Algemene Federatie van Militair Personeel – AFMP
- Arbounie, www.arbounie.nl
- Een Schoon Land, patiëntenvereniging EHS
- FNV Bondgenoten
- ICT-Office, www.ictoffice.nl
- International Elektro-Magnetic Fields Alliance – IEMFA, www.international-emf-alliance.org
- Koninklijke KPN N.V. – KPN
- Luchtverkeersleiding Nederland - LVNL, www.lvn.nl
- Meldpunten Netwerk Gezondheid en Milieu – MGM, www.mngm.nl
- MKB-Nederland (technologiecommissie), www.mkb.nl
- MoNet, www.monet-info.nl
- Nationaal Platform Stralingsrisico's – NPS, www.stralingsrisicos.nl
- Natuur en Milieu
- Nederlands Instituut voor Bouwbiologie en Ecologie – NIBE, www.nibe.nl
- Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenorganisaties – NFK, www.kankerpatient.nl
- Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra – NFU, www.nfu.nl
- Nederlandse opstelpunten voor ether communicatie – NOVEC, www.novecbv.nl
- Nederlandse Vereniging Medische Beeldvorming en Radiotherapie – NVMBR, www.nvmbr.nl
- Netbeheer Nederland, www.netbeheernederland.nl
- Stichting Elektro Hypersensitiviteit – EHS, www.stichtingehs.nl
- STOP UMTS, www.stopumts.nl
- Tennet, www.tennet.nl
- URSI Nederland, www.ursi.nl
- Vakbond voor Defensiepersoneel – ACOM
- Vereniging Europese Beveiligingsbedrijven, www.veb.nl
- Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie – VNCI, www.vnci.nl
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten – VNG, www.vng.nl
- Vereniging voor Experimenteel Radio Onderzoek Nederland – VERON, www.veron.nl
- VNO-NCW / FME, www.fme.nl

Overige uitgenodigden

- Gezondheidsraad
- Ministerie Infrastructuur & Milieu
- Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Ministerie Economische Zaken
- Ministerie Defensie
- Ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Onderzoekers ZonMw programma EMV&G

Colofon

Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid is een samenwerkingsverband van RIVM, TNO, DNV-KEMA, Agentschap Telecom, de GGD'en en ZonMw.

Uitgave:

Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Tekst:

Bureau Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Vormgeving:

RIVM

Bilthoven, februari 2013

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

www.kennisplatform.nl

